

De Breuklijn

November 2010 - Jaargang 11, nummer 2 (22)

Het gaat goed met de nachtzwaluw op De Meinweg. De beheersmaatregelen die zijn uitgevoerd voor de adder, hebben ook een gunstig effect op het leefgebied van de nachtzwaluw. Het dier voelt zich thuis op de heidevelden en open terreinen.

In Nederland komen ongeveer duizend broedparen voor. In Limburg zijn dit er ruim honderd. De meeste hiervan zitten in het Meinweggebied. Dit gebied wordt dan ook beschouwd als een van de kerngebieden van de nachtzwaluw.

De nachtzwaluw in het zonnetje

Nachtzwaluwen in het Meinweggebied

Het aantal nachtzwaluwpaartjes op De Meinweg blijft stabiel, mede dankzij de beheersmaatregelen voor de adder. Door houtkap zijn er meer open terreinen gekomen en er zijn verbindingzones gecreëerd tussen de verschillende heidevelden. Hier profiteren onder andere ook de roodborsttapuit, de boomleeuwerik en de nachtzwaluw van. Hoewel de nachtzwaluw zich vooral in de schemering laat horen, wordt hij in deze Breuklijn 'in het zonnetje gezet'. Verbaas u over de bijzondere verschijning van deze broedvogel.

Hoe herken je een nachtzwaluw?

De nachtzwaluw wordt ongeveer 25 cm lang en heeft een grijze kleur met bruine en zwarte vlekken. De vleugels zijn bij nachtzwaluwen tamelijk groot. Het volwassen mannetje heeft witte vlekken op de vleugels en staart. Die spelen een rol bij het veroveren van een vrouwtje. De snavel is klein, maar ze kunnen hem zeer wijd openen. Rondom de snavel heeft het dier stevige borstels. Als de nachtzwaluw actief is vliegt hij meestal. Het dier heeft korte pootjes, lopen kan hij nauwelijks. Als de schemer valt gaat hij op zoek naar een maaltijd. Op het menu staan nacht-insecten, kevers, lang-pootmuggen en nachtvlinders. Verder houden nachtzwaluwen zich vooral bezig met de voortplanting: een vrouwtje lokken, een nestje bouwen in het zand, broeden en jongen voeren.

Nachtzwaluwen laten zich horen

De nachtzwaluw leidt een verborgen leven en is alleen in de avond en nacht actief. Hij verradert zijn aanwezigheid door geheimzinnig geratel, een soort snorrend gezang dat niet echt doet denken aan het zingen of fluiten van een vogel. Naast dit typische geratel (niet te verwarren met het geluid van roepende rugstreeppadden), is tijdens de paartijd ook het geluid van samenklappende vleugels en de nasale vluchtroep 'sjroe-iek' te horen.

Geruisloze aankomst en vertrek

De eerste nachtzwaluwen komen eind april onder andere uit Soedan, Ethiopië en Zuid Afrika gevlogen. Ze blijven tot begin september in de broedgebieden. De aankomst en het vertrek verlopen geruisloos. Opeens zijn ze er en opeens zijn ze weer vertrokken om te overwinteren in Afrika.

'Sjroe-ieken' voor een vrouwtje

Een nachtzwaluw zul je niet gauw zien. Overdag rust de nachtzwaluw op de grond of in een boom. Door de typische lang-gerekte rusthouding lijkt het net of hij onderdeel is van een tak of stronk. Ze gaan volledig op in hun omgeving. De perfecte schutkleur van het verenkleed zorgt voor een natuurlijke camouflage. Een half uur voor zonsondergang wordt de nachtzwaluw actief. Tijdens de broedperiode zit het mannetje meestal op het uiteinde van een tak te 'sjroe-ieken'. Het hoogtepunt van de zangactiviteit ligt tot twee uur na zonsondergang. Rond twee uur voor zonsopgang begint het geratel opnieuw en dit eindigt een uur voor zonsopkomst.

'De nachtzwaluw profiteert van heidebeheer'

"In de schemering kun je de silhouetten van nachtzwaluwen in de lucht zien. Dat is een bijzondere ervaring. Dan weet je weer waarvoor je het beheer doet." Thea van der Veen is boswachter bij Staatsbosbeheer en merkt dat er veel dieren profiteren van het heidebeheer op De Meinweg.

Thea: "Door het openkappen van bossen komt er heidevegetatie terug op de zandgronden. Op De Meinweg grazen runderen, schapen en paarden. Dat zorgt ervoor dat het terrein open blijft en er toch een natuurlijke afwisseling ontstaat tussen zand, heide, hoge en lage grassen, struiken en af en toe een boom. In dit gevarieerde landschap gedijt de adder. Maar ook andere dieren die van open terreinen houden voelen zich hier thuis, zoals insecten, vlinders, de libel, zandhagedis en ook de nachtzwaluw."

Volgens Thea zijn de nestjes van de nachtzwaluw meestal onder alleenstaande bomen

te vinden op de heuvel tussen de Lange Luier en de Hoogbaan. Solitaire bomen staan ook bij het Gagelveld. "Onder een boom is het zanderig. Hier maken deze vogels kuiltjes. Ze broeden op de grond in het zand. Vaak zitten ze op de laagste takken, maar je ziet ze eigenlijk nooit. Je hoort ze alleen."

In de schemer met een gids op pad

De Meinweg organiseert in de maand juni in de schemering enkele keren excursies naar de plekken waar de nachtzwaluw te horen is. Informatie is verkrijgbaar bij het Bezoekerscentrum.

Hoe bouwen ze hun nestjes?

De mannetjes hebben witte vlekken op de staart en de vleugels en daarmee zijn ze voor de vrouwtjes herkenbaar. Het mannetje vliegt in grote kringen om het vrouwtje heen, waarbij hij af en toe zijn vleugels onbeweeglijk boven zijn kop houdt en zijn staartveren uitspreidt. De witte vlekken zijn dan duidelijk te zien.

De nachtzwaluw is een grondbroeder en graaft een oppervlakkig kuiltje in het zand. Het vrouwtje legt eind mei twee langwerpige eieren. Ze neemt het grootste deel van het broeden voor haar rekening. De broedtijd duurt ongeveer achttien dagen. Als de eieren zijn uitgekomen voeden beide ouders de jongen eenzelfde aantal dagen. Bij een niet al te natte zomer heeft deze grondbroeder tweemaal een nestje jongen. Het mannetje draagt dan zorg voor de wat grotere jongen, terwijl het vrouwtje op het tweede gesel zit.

Zicht op het Gagelveld. In het opengekapte heideterrein broeden jaarlijks enkele nachtzwaluwen.

Ernest van Asseldonk, voorzitter van stichting Koekeloere:

'Als je niets doet ben je ze kwijt'

Ernest van Asseldonk van stichting Koekeloere telt jaarlijks met een groep vrijwilligers de broedvogels in het Nationaal Park De Meinweg. "Goed heidebeheer bepaalt of de nachtzwaluw zich handhaaft. Staatsbosbeheer speelt hierbij een essentiële rol. De nachtzwaluw is als grondbroeder afhankelijk van open, zanderig heideterrein. Als het terrein dichtgroeit is de nachtzwaluw vertrokken. Niets doen is dus geen optie."

Stichting Koekeloere

Stichting Koekeloere inventariseert soorten planten en dieren in het Nationaal Park De Meinweg. Met Staatsbosbeheer worden de resultaten besproken, waarna wordt bekeken of er maatregelen nodig zijn om een soort te beschermen. Ernest: "Dit jaar hebben we op De Meinweg dertig paartjes van de nachtzwaluw geteld. Dit aantal blijft al jaren stabiel. We zien de vogel niet, maar als we een ratelend mannetje horen tellen we dit voor een paartje. Als we over de grens kijken en

het Grenspark Maas-Swalm-Nette erbij betrekken, komen we naar schatting in totaal op zo'n tachtig broedparen."

Tellen bij stichting Koekeloere?

Stichting Koekeloere maakt dankbaar gebruik van waarnemers die alleen of in groepjes het Nationaal Park De Meinweg bezoeken. U kunt contact opnemen met de stichting als u zelf ook waarnemingen wilt verzamelen of mee wilt doen in een project. Bel (0475) 332730, of stuur een e-mail naar info@stichtingkoekeloere.nl.

Ernest van Asseldonk (l), Jan Boeren en Hans van Neer tijdens het trektellen in oktober.

Donaties en sponsors zijn welkom

De stichting Koekeloere doet onderzoek en onderhoudt een waarnemingsarchief en fotoarchief. Ook verzorgt ze publicaties, excursies en lezingen. Deze activiteiten zijn niet mogelijk zonder de steun van donateurs en sponsors. U bent al donateur voor € 15,00 per jaar. Dan ontvangt u tweemaal per jaar de nieuwsbrief 'FF-loere'. Het aanmeldingsformulier kunt u downloaden op www.stichtingkoekeloere.nl.

Colofon

November 2010, jaargang 11 nr.2 (22)

Uitgave:
IVN Consultantschap Limburg
Staatsbosbeheer
Nationaal Park De Meinweg

Fotografie: Ben Mattheij,
Ernest van Asseldonk, Ran Schols

Redactieadres:
IVN Consultantschap Limburg
Godsweerderstraat 2
6041GH Roermond
T: (0475) 38 64 60
www.ivn.nl
www.np-demeinweg.nl
www.staatsbosbeheer.nl

Opplage: 2.000

De Breuklijn is een initiatief van het Nationaal Park De Meinweg en wordt mede mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van de provincie Limburg. De Breuklijn verschijnt twee keer per jaar. Steeds wordt een ander onderwerp met betrekking tot het nationaal Park behandeld. Door de jaren heen kreeg De Breuklijn een doorlopende nummering, zodat alle losse nummers bij elkaar verzameld kunnen worden tot een uitgebreid boekwerk.

Nationaal Park
De Meinweg